

UNITÁRIUS ÉLET

XXXV. ÉVFOLYAM, 5. SZÁM

1981. SZEPTEMBER—OKTÓBER

Mi ad nekünk biztonságot?

Az alábbi gondolatokat Klaus Kenke, a düreni evangélikus gyülekezet lelkes elnöke írta. Az írás havi szemléjünkben jelent meg.

A biztonság nálam hit kérdése. Az első parancsokat ezt mondja nekem: ne az imperialisták hatalmát, fegyverkezését, pénzét és biztonságát és az ő szabadságukat vedd alapul, mert a mi biztonságunk nem a világ ezen uraitól származik. Aki minden reményét ehhez fűzi, az bálványimádó. Az országunkban, elsősorban a keresztény emberek között újjáéledt szabadságmozgalom az alapja a mi reményünknek. A vezető politikusoknak e mozgalom lekicsinylésére irányuló minden kísérlete sem fogja tudni megakadályozni azt, hogy végül is a nép egyre inkább a világot átfogó keresztényi szabadságba, ne pedig a fegyverkezési verseny esetleg egyensúly illúziójába vesse reményét.

1934-ben, a később Hitler pribékei által meggyilkolt teológus, Dietrich Bonhoeffer ezt írta: „Isten talán úgy gondolta, hogy a békéről beszéljünk, s nem úgy, hogy azt valóra váltsuk? Isten azt, hogy munkálkodjunk a békéért talán úgy gondolta, hogy ennek biztosításához használjunk tankokat és mérges gázokat? S ami talán a leglényegesebb: Isten talán azt mondta, hogy ne véd meg a te népedet? Hogy mindenek fölött értékelj az ellenségedet? Nem. Isten nem így gondolta és nem ezeket mondta, hanem azt, hogy legyen béke a földön az emberek között, és hogy mindenkor Őt

kövessük. Aki kétségbe vonja Istennek ezeket az ajánlásait anélkül, hogy ezeket meghallgatná, már megtagadja Őt.”

Békének kell jönnie, mert Krisztus él, mert Krisztusnak élő templomai vannak, s mert ettől él a világ. A világ minden népénél van Krisztusnak élő egyháza, és lehetnek bár nemzeti, politikai, szociális, faji határok, ezeknek az egyházaknak egyedül a krisztusi parancsolatra hallgató hívőit olyan eltérhetetlen kötetlek kapcsolja össze egymással, ami szorosabb mindennél a kapcsolatnál, amit a vérségi, osztálybeli vagy nyelvi kapcsolat valaha is teremthet.

Hogyan lesz béke? Ki az, aki felszólít a békére úgy, hogy azt meghallja az egész világ, hogy arra mindenki felfigyeljen, s hogy minden nép boldog legyen? Ezt egyedül csak a világ keresztény egyházainak ökumenikus konzíliuma tudja úgy kinyilatkoztatni, hogy a világ — ha fogcsikorgatva is —, de megértse a szót: béke. Megértse, hogy ez a biztosítéka annak, hogy a népek boldogabbak legyenek, mert a keresztény egyház Krisztus nevében kiveszi a fegyvert fiai kezéből, megtiltja nekik a háborút, és meghozza e forrongó világban a krisztusi békét.”

Fordította: Vadady Vera

AZ IARF 24. KONGRESSZUSA

Leeuwenhorst, Leiden mellett, 1981. júl. 21—31.

1900-ban Bostonban alakult meg az a világszervezet, mely akkor a világ unitárius és más haladó egyházi szervezeteit képviselte. Az alapító tagok sorában ott voltak a magyar unitáriusok is. A kora és betegsége miatt akadályozott Ferencz József püspök (1876—1928) képviselőjében Boros György teológiai professzor volt jelen az alakuló ülésen. E szervezet munkájában a magyar unitáriusok azóta is részt vesznek, több kongresszuson előadást tartottak és képviselőik a háborús évek kivételével valamennyi világgyűlésen jelen voltak.

Az 1981. évi 24. gyűlés dísztermében az ENSZ-zászló körül húsz nemzet lobogója jelképezte a résztvevő országokat. Közel 500 ember vett részt 20 országból — valamennyi világrészből —, akik 39 tag-egyházat képviseltek. Akadályoztatás miatt csak a svéd és Fülöp-szigeti küldöttek maradtak távol. A résztvevők a kongresszus előtt, alatt és után 24 gyűlekezetet látogattak meg Hollandiában, Belgiumban, Franciaországban, a Német Szövetségi Köztársaságban és Svájcban. Egyéni látogatók keresték fel a Magyar-

országon, Romániában, Csehszlovákiában élő tag-egyházak központjait.

A közgyűlés teljes egyhangúsággal a következő hároméves ciklusra dr. Nikkyo Niwano-t (Japán) választotta elnökül, alelnök Roy Smith az angliai unitáriusok főtitkára és pénztáros dr. Eugen Pickett az amerikai unitárius univerzalisták elnöke lett. A végrehajtó bizottság három szocialista ország képviselőjét visszaválasztotta: dr. Ferencz József, dr. Kovács Lajos (Románia) és dr. Dusan Kafka (Csehszlovákia) személyeiben.

A kongresszuson két főelőadás hangzott el, majd négy bizottságban vitatták meg az elhangzott bevezetőket. Az ünnepi istentiszteleten dr. Nikkyo Niwano a megválasztott elnök — szabadelvű buddhista — tartotta az egyházi beszédet. A liturgikus szolgálattelők között szolgált Szent-Iványi Ilona, aki imát mondott.

A gazdag kongresszusi események közül most csak a Hágában a Békepalota előtt tartott egyórás béketüntetésről teszünk említést, melyről a hágai naplópok többsége, másnap reggel fényképpel illusztrált cikkben számolt be. E béketüntetésen egyházunkat

Bajor János egyházi főjegyző képviselte. A kongresszussal kapcsolatosan tartott Bartók Béla-emlékünnepélyen egyházunk főgondnoka, Bartók Béla is felszólalt, megemlékezve édesapjáról és az eddig tartott centenáriumi ünnepekről. A közgyűlésen püspök és főgondnok éltek egyházunk szavazati jogával támo-

gatva a különben egyhangúan elfogadott kanadai indítványt, mely a leszerelés fontosságát hangsúlyozta. Lapunk jelen számában a teológiai konferenciáról és az unitárius asszonyok üléséről számolunk be, a többire lapunk karácsonyi számában kerül sor.

Dr. Ferencz József

Teológiai konferencia Belgiumban

1981. júl. 21–24. napjain ötven gyakorló lelkész és teológus találkozott a belgiumi Maredsousban, ahol meghívott előadók és konferencia tagjai fejtették ki véleményüket napjaink időszerű vallásos kérdéseiről.

Az alkalmat e találkozásra az adta, hogy a brüsszeli liberális protestáns egyház most ünnepli fennállásának századik évfordulóját. A szervezés feladatait E. Conrath brüsszeli lelkész vállalta és látta el a résztvevők számára igen kellemesen. Tizenkét országból jöttek össze a teológusok. Hazánkban Bajor János és Szent-Iványi Ilona, Romániából dr. Erdő János és dr. Szabó Árpád képviselték egyházaikat. Az eddigieknél számosabban voltak jelen ázsiai testvéreink, keresztények, buddhisták és muzulmánok.

A szálláshelyet egy a múlt században épült bencés apátság épületében biztosították. Mintegy ötven szerzetes látja el a hatalmas épületen belül mindazt a feladatot, mely rájuk hárul a 150 tanuló iskolában, könyvtárban, templomban, pékségben, sajtüzemben és sörgyárban. Külön tudományos intézetet tartanak fenn, ahol komoly napelemes energiagazdálkodási kísérletek folynak. A kézműves műhelyekben fafaragással és kerámia emléktárgyak készítésével foglalkoznak. Termékeiket egy az apátság melletti ajándékboltban értékesítik. Bevételeik az apátság anyagi szükségleteit fedezik.

Az előadások központi gondolata az volt, hogy az igehirdető milyen mondanivalót tud adni a mai sokrétű és sokszínű társadalomnak. (Quel message pour quel peuple.) Az előadók abból indultak ki, hogy a világ nem egységes hagyományokon alapul. A keleti ember másképpen látja, érzi, magyarázza a vallás kérdéseit, mint egy európai vagy egy a nyugati féltekén élő. A fanatizmus és a relativizmus egyidőben jelentkezik. A vallásos rajongás szembe találja magát a teljes elvilágiasodással. Hol van a helye és mi a mondanivalója ma a szabadelvű egyházak képviselőinek?

Dr. André Gounelle a montpellier-i teológiai inté-

zet liberális dékánja tartotta a bevezető előadást és felkészült alapossággal fejtette ki az „üzenet-mondanivaló” (message) teológiai értelmét.

Az oxfordi Eduard Robinson professzor gondolatokban gazdag előadást tartott „A vallásos élmény tekintélye” címen. Ugyanebben a témában szólt a jelenlevőkhöz Peter Gerlitz nyugatnémet lelkész. Az előadásokat viták és hozzászólások követték. Két délutáni alkalmat adtak a rendezők a különböző országok képviselőinek, hogy kifejtsek az alapgondolattal kapcsolatos elgondolásaikat, lehetőségeiket és nehézségeiket. Az egyik legérdekesebb hozzászólást dr. Erdő János professzor tartotta, aki hangsúlyozta, hogy az erdélyi unitárius gyülekezetek négyszázéves múltja tekintenek vissza és gyülekezeteik a falvakban és a városokban is élő gyülekezetek, hívő emberek közösségei. Alulírott felszólalásában elmondta, hogy plurális társadalomban élünk és az adott körülmények között kell megtalálnunk vallásos életünket és gyakorolnunk társadalmi feladatainkat. (Az indiai küldött pl. elmondta, hogy számára igen nagy gond, hogy húszeszes lélekszámú gyülekezetének több mint kilencven százaléka írástudatlan, s ez fejlődésük egyik legnagyobb akadály.)

Felejthetetlen élmény marad a sokféle nemzetiségű résztvevő számára szervezett esti áhítat, amelyet az apátság kis kápolnájában rendeztek. Egy néger spirituális dallamára és szövegére dramatizált jeleneteket adtak elő kisebb csoportok, miközben a refrént a gyülekezet (szerzetesek és konferenciás tagok) együtt énekelte.

Az időjárás nem volt kedvező ezekben a napokban, ezért a hegyes, erdős vidék szépségeit nem tudtuk maradéktalanul élvezni, de az együtt töltött napok, hiszem, hogy mindnyájunk számára a lelki elmélyülésnek és a baráti érzések kiépítésének jó alkalma volt, megfelelően előkészítette a lelkészeket a következő napok hollandiai kongresszusára.

Bajor János

Asszonyok ülése

Az IARF Leeuwenhorstban tartott kongresszusát megelőzően, júl. 21–24. napjain, tíz ország asszonyai ülést tartottak. Szervezetük neve: International Association of Liberal Religious Women. E szervezet több évtizede fejt ki munkásságot, és vezetői rendszerint lelkészi képesítéssel rendelkező asszonyok.

A problémák, melyekkel több előadásban és beszélgetésben foglalkoztak, e két gondolat körül forogtak: egyenjogúsítás minden vonalon az asszonyok részére; törődés, hogyan lehetne a gyermekhalandóságot csökkenteni, elsősorban a fejlődő országokban.

Az eddigi elnöknő, dr. Jutta Reich nyugatnémet szabadelvű protestáns lelkész, betegsége miatt írásban küldte el elnöki megnyitóját. Az ülés résztvevői örömmel köszöntötték a korábbi elnököt, dr. Carolyn Howlett-et, aki most fejezi be hároméves elnöki ciklusát az IARF élén, mint az első női elnök a szervezet 1900 óta történet megalakulása óta.

Amerikai, holland és angol asszonyok alkották a jelenlevő mintegy 80 asszony többségét, de szeretettel köszöntötték a japán, indiai, kanadai, svájci asz-

szonyok küldötteit is. A szocialista országokból egy dresdai lelkész, a református Renate de Haas volt jelen. Meleg szeretettel köszöntötték dr. Ferencz Józsefnek és dr. Kiss Józsefné, akik a magyarországi unitárius asszonyok képviselői voltak jelen. Az elnökség kérésére, dr. Ferencz Józsefné tájékoztatást adott arról, hogy mit változott és javult az asszonyok helyzete a magyar társadalmi életben, elmondva, hogy ma már miniszteri, országgyűlési képviselői, vállalatvezetői, tanácselnöki stb. munkakörök betöltésére is nyílik lehetőségük. E társadalmi fejlődés hatott az egyházakra is. 1945 óta, előbb a városi gyülekezetekben, később a vidéki gyülekezetekben is egyre több az asszony és leány a presbitériumokban. Az egyház legfőbb kormányzó szervében, a zsinatban ma már mintegy 20% a nőtagok száma. 1980 októberében pedig az egyház nőlelkészt szentelt fel Szent-Iványi Ilona személyében, aki azért nem volt jelen a nőszervezet ülésén, mert az ugyanakkor Belgiumban tartott teológiai konferencián vett részt.

(folytatás a negyedik oldalon)

„A béke egyenlő a háború nélküli világgal...”

PIMEN PÁTRIÁRKA NYILAKOZATA

Pimen Moszkva és egész Oroszország ortodox pátriárkája 1981 júliusában tette közzé alábbi nyilatkozatát, melyet megküldött az összes egyházak vezetőinek. Szövegét az alábbiakban közöljük.

Még nem gyógyultak be a második világháború okozta sebek. A fasiszta Németország békeszerető hazánk elleni támadásának 40. évfordulója újult erővel felelevenítette a szovjet emberek szívében a hálaérzetet a kegyetlen harcok mezején elesett honfitársaink sokasága, mindazon számtalan testvérünk iránt, akik szent élete árán nyerte vissza hazánk és az egész emberiség szabadságát és függetlenségét.

Napjainkban újból sűrűsödnek a sötét halált hozó fellegek. Ez anak a következménye, hogy a világ tökéletesített tömegpusztító fegyverekkel telítődött, hogy bűnös propagandát folytatnak a nukleáris fegyverek háborús alkalmazásának állítólagos megengedhetőségéről, hogy álnok módon fokozzák a politikai feszültséget és mindezt a „szovjet háborús fenyegetés”-ről szóló erkölcstelen állítással ösztökélik. Mindez halálos veszedelemet jelent az egész élet számára a földön, amellyel szemben, amíg nem késő, az aktív békeharcosoknak fel kell venni a küzdelmet és azt győzelemre kell vinni. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának felhívása a Világ Parlamentjeihez és Népeihez erre a harcra hív fel. Ez a dokumentum, amelyet az igaz emberszeretet hat át, rámutat arra, hogy napjainkban nagy a háborús veszély. Ismételten hirdeti hatalmas biztosítását. Mivel, ahogy a felhívás joggal állítja, az idő nem vár!

Az Orosz Pravoszláv Egyház püspöki kara, klérusa, szerzetesei és hívei mély hazafiságtól indítva, az élet szentsége határtalan értékének és az emberi nem egysége rendkívüli jelentőségének tudatában — teljes mértékben támogatják a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa felhívását és szilárdan reménykednek, hogy a világ összes országainak parlamenti képviselői helyesen fogadják e dokumentum mély humanitású tartalmát és minden tőlük telhetőt megtesznek, hogy a világ népei ne kerüljenek be a nukleáris katasztrófa mindent elpusztító tüzébe.

Mi teljes mértékben egyetértünk Leonyid Iljics Brezsnyev felhívásával, amely arról szól, hogy az emberek élethez való joga biztosításának kérdésében senki sem lehet kívülálló és közömbös: mindenkit egyaránt érint. Kijelenthetjük, hogy ez legközvetlenebbül érinti az egyházakat és a vallásfelekezeteket,

amelyek már küldetésüknél fogva nem maradhatnak távol a békéért folyó harctól. Értelmezésünk szerint a béke egyenlő a háború nélküli világgal. De úgy is értelmezzük, mint a jó összességét minden egyes ember számára, mint az igazság ügyét. (Ézsaiás, 32,17.) Az ilyen világ a természettel összhangban élő ember lelki állapotának a következménye, aki tevékenyen, jól cselekszik, tisztelettel van a többi ember és nép iránt. Az ilyen világ nem a fegyverek erejére, hanem a kölcsönös bizalomra épül. Innen erednek az egyházak sajátos feladatai a béke ügye szolgálatában: megfedni a vétkezőket (Pál 1. levele Timóteushoz, 5,20.) és fokozni a szeretetet az emberekben (Pál 1. levele a Korinthusiakhoz, 13,1—3, 13.).

Mi mélységesen elégedettek vagyunk azzal a ténnyel, hogy a világ több országában az egyházakat és a vallásfelekezeteket széleskörűen bevonják ebbe a nemes mozgalomba. Üdvözljük a vallási körök egymást kiegészítő és együtt nagy erőt jelentő békeharcos kezdeményezéseinek sokaságát, amely hitünk szerint minden jóakarató ember hasonló erőfeszítéseivel együttesen képes lesz leküzdhetetlen akadályt emelni a militarizmus pusztító diadala, a világalomra áhítozók bűnös esztelensége útjába.

Mi hiszünk a jóakarató emberek sikerében e áldott tevékenység terén, amelyet lelki erejükkel, szüntelen alkotó, egyre gyarapodó erőfeszítéseikkel érnek majd el. E siker érdekében mindnyájunknak reálisan látni kell minden bonyolultságában az egész emberiséget fenyegető veszélyt, valamint optimista módon tudatában kell lenni azoknak az utaknak és eszközöknek, amelyek segítségével ez a veszély leküzdhető. A gondolatot folytatva úgy vélem, hogy időszerű lenne összehívni a világvallások vezetői és kimagasló képviselői világkonferenciáját, amelyet az életnek az atomhaláltól való megmentésének szentelnénk.

A magunk részéről örömmel látnánk vendégül a fenti fórumot. Ismételten kijelenthetjük, hogy csak mind-egyikünk — aki tudatosan a jóakarató emberek nagy testvériségéhez tartozik — megfeszített célirányos békeszolgálatra képes közelebb hozni azt a hön óhajtott időt, amikor a próféta szavai szerint a népek „Kardjaikból kapákat kovácsolnak, lándzsáikból metszőkéseket. Nép a népre kardot nem emel, hadakozást többé nem tanul.” (Ézsaiás 2/4.)

Moszkva, 1981. július...

Pimen

Moszkva és egész Oroszország
Patriarkája

Az Ökumenikus Tanács felhívása

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa bizottságot szervezett, mely nyilatkozatot forgalmazott és felhívással fordult az egyházak híveihez a béke megőrzése érdekében. „Boldogok, akik békét teremtenek.” (Mt 5,9) E felhívásból, melyet dr. Bartha Tibor püspök-elnök és dr. Pröhle Károly főtitkár írtak alá, közöljük az alábbi részletet:

Ma veszélyben van a világ élete. Az enyhülési politika lendülete elakadt és egyre erősödnek a hideg-

háborús hangok. Zsákutcába jutottak a leszerelési tárgyalások és új lendületet kapott a fegyverkezési verseny. Kidolgozták a középható-sugarú rakétarendszer tervét és az Egyesült Államok megkezdte a neutronfegyver gyártását. Ez a politika nemcsak Európa egy részét, hanem az egész világot halállal fenyegeti.

Keresztyének és egyházak egyre világosabban látják ezt a veszélyt és egyre határozottabban emelik fel szavukat a háborús politika ellen, a béke védelmében.

Különböző egyházi hagyományaink közös tartalma az, hogy a Béke Fejedelme a világ békéjének védelmére kötelez. Keresztyének és egyházak, fogjunk össze a világ békéje és élete érdekében! Most, amikor a világ életéről van szó, ne engedjük teret a napi politika szét húzó erőinek! Közös ügyünk az emberiség jövője.

Egy Urunkat, az Élet Urát követve, kérjük az egyházakat: Készítsék elő és szervezzék meg az egész keresztyénység békezsínatát!

Templomjavítás Hódmezővásárhelyt

A hódmezővásárhelyi unitárius gyülekezet temploma a második világháború idején sérült meg súlyosan. A korábban elvégzett javítások nem voltak időtállóak. Elérkezett az ideje annak, hogy a templomot állítsák. Elérkezett az ideje annak, hogy a hívó szavak megmentsük. Köszönet mindazoknak, akik a hívó szavakat megértették és segítségünkre siettek. Közvetlenül és távolról, nagyok és kicsinyek siettek támogatásunkra. Erre a célra használtuk fel a háború alatt megrongálódott orgonaszínpok árából befolyt összeget is. Korábban elvégeztük a lelkes lakás tetőzetén is a legszükségesebb javításokat, és bevezettük a földgázt a lakásba.

Köszönet a beszolgáló lelkészeknek, akik fáradságot nem ismerve, Budapestről és vidékről eljöttek és időnként körünkben istentiszteletet tartottak. Egyházközpontja féltő gondoskodással kísérte és támogatta terveinket és a munkálatokat. Az Állami Egyházügyi Hivatal megyei egyházügyi titkára, Varga István úr, megértéssel támogatta törekvéseinket, és eltekintett a tapasztalatlanágunkból fakadt tévedésektől. A város vezetői is, bár anyagi segítséget adni nem tudtak, megértéssel fogadják a neogótikus templomépület javításával, állaga megóvásával, a várost szépíteni akaró igyekezetünket.

Örömmel számolok be arról, hogy a renoválás során az alábbi munkálatokat végeztük el: A templom betört ablakait újjáépítettük és vastag fémszalag üveggel beüvegeztettük; a homlokzati ablaknyílásokba acélkeretre feszített dróthálót szereltünk; a harangláb szerkezetét kijavítottuk, és megakadályoztuk, háromszoros festéssel, a további korrodálást; a templom tetőfelületén a törött cserepeket pótoltuk, átforogtattuk, a tetőgerincek elfedését nagyméretű szegzett kúpcserepekkel pótoltuk, a tetőleceztést megerősítettük; elvégeztettük a legfontosabb és legsürgősebb bádogos munkát a templomtetőn, és újjáépítettük a fekvő és függőeresz csapadékvíz-levezető csatornákat. Megjavítottuk a fő- és melléktemplomtornyokat, és újra festettük azokat.

Ezek a munkák felemésztették az adományokból és az orgona eladásából befolyt pénzügyi keretünk nagy részét.

A további állagmegóváshoz még a következő javításokat kell elvégezni: a templomot körülvevő vas- és téglakerítés és a vaskapu kijavítása és festése; az építési törmelék elhordatása; a templomtorony ablakainak zsalugáterrel való ellátása; a torony és a feljáró lépcsők felújítása, mert a toronyba vezető szakasz életveszélyes, a főbejárat ajtó felújítása.

A templom külső és belső falainak renoválása és festése kb. 367 000 Ft ráfordítást igényel. Erre pénzügyi fedezete az egyházközségnek még nincsen. Reméljük azonban, hogy a templom belsejének kijavítása és meszelése még az év folyamán megtörténik, központi támogatással és a hívek további adományaival.

Az eddig beküldött adományokat hálással köszönjük, azokat a javítások során felhasználtuk. Kérjük mindazok támogatását, akik kérő szavunkat eddig még nem vették figyelembe. Reméljük, hogy a felemlített munkák egy részét még az idén elvégeztethetjük a rossz idő beállta előtt, ha továbbra is támogatást kapunk helybeli és távoli híveinktől és gyülekezetünk barátaiktól.

Az Isten áldja meg mindazokat, akik munkánk végzéséhez hozzásegítettek. A hódmezővásárhelyi gyülekezet nevében:

Dr. Erdős Mihály

(folytatás a második oldalról)

Asszonyok ülése

A tisztújítás során a következő három évre Janet Lauriat asszonyt választották egyhangúan elnökké, aki az amerikai Hartford (Connecticut állam) unitárius lelkészének a felesége, és korábban jelentős szerepet játszott az amerikai unitárius asszonyok haladó mozgalmaiban. A vezetőségbe holland és angol asszonyok kerültek be. A jelentős pénztárosi tisztségre az aberdeeni (Skócia) Jean Inkson asszonyt újraválasztották.

A leszerelésért és a béke megóvásáért emelte fel a szavát Ank Faber asszony, a holland alelnök, aki zárszavában arra kérte a jelenlevőket, hogy mindent tegyenek meg, hogy a világot fenyegető veszély elmúljon. Hangoztatta, hogy a holland lakosság tett eddig a legtöbbet a rakétafegyverek európai telepítése ellen, számos társadalmi tiltakozás megszervezésében az élen járva.

Bízunk abban, hogy e számszerűleg kicsiny mag is azok között lesz, akik a neutronfegyver elleni tiltakozásból kiveszik a részüket, és harcolnak a békéért, melyben az asszonyok anyai feladatuknak a jövőben is zavartalanul eleget tehetnek.

— fjnë —

Anyanyelvi konferencia Pécsen

A Magyarok Világszövetsége keretében működő Anyanyelvi Konferencia augusztus elején tartotta negyedik összejövetelét Debrecen, Szombathely és Budapest után ezúttal Pécsen.

A konferencián négy világrészből közel 200 érdeklődő vett részt, akik együttes üléseken és bizottságokban tárgyalták azokat a kérdéseket, amelyek a külföldön élő magyarság nyelvének és magyarságtudatának megőrzését hivatottak biztosítani.

A pedagógiai és irodalmi beszámolókon kívül balett-előadás, módszertani bemutatók, orgonahangverseny, táncsoportok előadása, valamint egy mohácsi kirándulás színesítette a programot.

Az Orvostudományi Egyetem aulájá-

ban kiállítások is voltak, többek között egy centenáriumi Bartók-kiállítás, valamint egy könyvkiállítás. Ez utóbbinak egyházi csoportjában örömmel láttuk Varga Béla könyvét is.

A helyi védnökök között szerepelt dr. Cserháti József pécsi megyéspüspök is, aki egyik este vendégül látta a püspöki palotában Gosztonyi Jánost, a Világszövetség főtákarát, továbbá a konferencián résztvevő egyházi személyeket, köztük a Védnökség két tagját: Szamosközi István nyugalmazott református püspököt és Bartók Béla főgondnokot, valamint 10 küldöttet, akik különféle felekezetekhez tartoztak.

Bartók Béla

Dr. Csiki Gábor könyvtára

Az 1965-ben elhalt dr. Csiki Gábor püspöki helynök értékes egyházi vonatkozású magyar és angol könyveket tartalmazó könyvtárát, a család nevében az unitárius egyháznak ajándékozta unokája, Boros Péter, aki nagyanyja halála óta szeretettel gondozta és őrizte e könyveket.

Dr. Csiki Gábor egykoron maga is értékes irodalmi munkásságot fejtett ki, és *Hiszek egy Istenben* c. egyházunk hittételeit ismertető tanulmánykötetét ma is érdeklődéssel olvassák azok, akik hozzájutnak. Egyházi beszédeit tartalmazó kötet pedig *Gondolatok a hit világából* címen jelent meg.

Örömmel fogadjuk az értékes ajándékot, és köszönetünket fejezzük ki a nagyapja és nagyanyja emlékéért hűségesen ápoló unokának, Boros Péternek.

Járuljunk a Dicsőségnek Atyjához és könyörögjünk neki; hogy az igaz ítélet és értelem lelkét adja nekünk; hogy az igazat a hamistól megválaszthassuk és az igazat követhessük; hogy Mennyei Szent Atyánknak gyermekei legyünk és szent akaratja szerinti gyümölcsöt teremjünk; és őtet dicsőíthessük!

Legelőször Mennyei Atyánknak adjunk hálát, Krisztus Jézus által, hogy ezt az időt meg adta érniünk, és bennünket, gyenge embereket állított oda, hogy tisztességéről és méltóságáról vallásf tegyünk — melyet az Antikrisztus Pápa meghomályosított, megváltoztatva Őt, az egy, felséges és mindenható Istent háromra. Hálát adunk Neki, hogy szerelmes fiaának, a Jézus Krisztusnak helyes ismeretere hozott. Könyörgünk, hogy Szent Lelke által ebben megőrizzen bennünket. Adjon észt és elmét, hogy a megfeszített Krisztust (Ki a zsidóknak botrányozás, a görög bölcseknek bolondság és a mostani világnak utálatossága) megölt-mazhassuk szívünkben, róla bátorsággal hitet tehessünk és igaz ismeretében végig megmaradhassunk.

Könyörgünk a Világosság Atyjának, hogy mennyei erővel öltöztessen fel, az igaz értelemnek és ítéletnek lelkét adja nekünk, hogy szent igazságát követhessük, neki engedelmeskedjünk, nála igaz lelki világosságot találhassunk és tanítson meg bennünket igéjének igaz értelmére, szent igazságának követésére.

Járuljunk a világosság Atyjához és könyörögjünk neki, hogy kegyelme-ségének tekintetét fordítsa felénk, ígéreteit tökéletesítse ki bennünk. Amit megkezdett nevének dicsőségére bennünk, azt erősítse meg, hogy az apostoloknak és prófétáknak fundamentumára építve mindvégig állhatatosak maradhassunk és Mennyei Szent Atyánkat dicsőíthessük.

(A Nagyváradi Disputáción elmondott imákból egybeszerkesztette és mai magyar nyelvre átírta:

Szász János

A PETŐFI RÁDIÓ

az idei évben eddig Bajor János, Bencze Márton, Huszti János, Kelemen Miklós és Vég Mihály lelkészek vallásos félórát közvetítette. Nov. 8-án Szász János és dec. 27-én Szent-Ildói Ildona lelkészek szolgálnak.

Régi magyar levelestár

I—II. Szerk. Hargittay Emil
Bp., 1981. 611. 593 l.

Az utóbbi évtizedben megújuló hazai irodalom- és eszméletörténeti forráskutatás szép eredménye az ELTE Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén készült válogatás. A XVI—XVII. századi magánlevelezés a kor szegényes, háborúktól megrostált dokumentumanyagát egészíti ki. A missilisok a személyes közléseken túl, számos általános és egyedi információt is tartalmazhatnak, és a hivatalos iratokkal ellentétben, számot adnak a levélíró érzelmeiről, elképzeléseiről is. A téveszmékről éppúgy, mint a dokumentumokból kimaradt igazságokról. Hargittay Emil érte munkája nyomán most újra megszólaló 264 levél ezekből a szempontokból is elemzést érdemel.

Az első epistola 1534-ben kelt, az utolsó 1711 szeptember 27-én. Nyelvük általában magyar, de a válogatásban található latinból, németből és olaszból fordított írás is. A mintegy 180 esztendő felölelő időszakból csak igen kevés érinti a hazai antitrinitárius mozgalom eseményeit. E kevesek között azonban figyelemre méltók is akadnak. Varga Ágnes olaszból fordította Giovan Andrea Caligari Vilnában 1579 július 14-én kelt levelét. A friss információkat tartalmazó írás szerzője úgy vélekedett, hogy Dávid elítélése után elérkezik az idő jezsuitákat küldeni Erdélybe: „mert nemcsak az eretnek Dávid Ferencet vetette börtönbe a nép dühe, s már élete is veszélyben” (35. levél). Az igazsághoz tartozik, hogy Dávidot egyáltalán nem a nép dühe, vagy felháborodása, sokkal inkább az erdélyi fejedelemségben kibontakozó egyházpolitikai manőverek jutatták bírál elé. A dolog hátteréhez nyújt információkat Laurentius Maggio Bécsben, 1579 június 20-án kelt, Radézi Istvánhoz küldött levele. Uray Piroška latinból készült fordításából megtudhatjuk, hogy az egri püspök eljuttatta a bécsi jezsuitához L. Maggiohoz a Dávid elítéléséhez bizonyítékként felhasznált „erdélyi téziseket”. Ez utóbbiakról már sok szó esett az egyháztörténeti szakirodalomban. A Dávid Ferencnek tulajdonított tézisek merész „zsidózó” nézeteket tartalmaztak. Keletkezésük története röviden így foglalható össze: Giorgio Blandrata, Dávid Ferenc egykori harcostársa, 1578 őszén a katolikus fejedelem, Báthori Kristóf korábbi toleráns magatartásának megváltoztatásától tartva, veszélyben érezte az antitrinitárius egyház legalitását. A fejedelmi ud-

varba bejáratos orvos érzékelve a magasabb politikai körökben kialakult véleményeket azon fáradozott, hogy a katolikusok szemében legjobban kifogásolt ún. nonadorantista — Jézus imádatát tagadó — nézetek visszavonására bírja Dávid Ferencet. Ennek érdekében Erdélybe hívta a kor egyik leghíresebb antitrinitárius hittudósát, az olasz Faustus Socinust. Socinus feladata lett volna Dávid meggyőzése. A püspök azonban nem támogatta az 1570-es évek közepétől már szabadon terjesztett tételektől. Elhallgattatására nem látszott más lehetőség, mint „eretnek”-ségének bizonyítása. Másrészt viszont Blandratának igazolnia kellett saját lojális álláspontját is. E kettős cél érdekében készültek a Maggio által emlegetett „tézisek”. Ezek egyik oldala Dávid állítólagos „zsidózását”, másik oldala az antitrinitárius gyülekezeteknek az erdélyi törvényeket nem sértő nézeteit tartalmazta. A legújabb kutatás kimutatta, hogy a Dávid nevében adott tételsorhoz a püspöknek vajmi kevés köze volt. (Dán Róbert: Matthias Vehe-Glirius és Dávid Ferenc. Bp., 1980.) A bécsi Maggio leveléből kiderül, hogy a császárvárosban pontosan tudták az ügy politikai mozgató elemeit. Jezsuita létére Maggio is csodálkozik, hogy „az ármánykodó Blandrata, most a politikai hivatal tisztjére saját paptársát emeli Dávid Ferenc ellenében”. Ez a vélhetően tévesen fogalmazott utalás Hunyadi Demeter megválasztására vonatkozik, akit Blandrata és köre már 1579 július 1-én a megbuktatott Dávid püspöki székebe emelt. (Maggio szövege, vagy fordítása félreérthető, mert Blandrata nem volt pap — Szerk.) A továbbiakban Maggio „szörnyeteg”-nek nevezi az orvost, és tettét Kálvinnak Servet ellen elkövetett cselekedetével állítja párhuzamba (36. levél).

A fentiekben mintaként kiemelt két írás érzékeltetheti, hogy Hargittay Emil nemcsak hasznos szórakozást, a magyar múlt privát gondolkodását bemutató ritkaságokat, de a tudományos kutatás számára is hasznosítható szövegeket adott közre. A levelek értelmezését útmutató jegyzetek segítik. A szerkesztő bevezetésében a régi magyar levél és a régi magyar irodalom elválaszthatatlan kapcsolatát tárgyalja, és áttekintést nyújt a XVI—XVII. századi Magyarország általános történeti, politikai, irodalmi viszonyairól is. A kötetekhez csatolt névmutató a gazdag anyagban való tájékozódást szolgálja.

Dán Róbert

Transsylvaniaiától Pennsylvaniáig

Bölöni Farkas Sándor amerikai és európai útinaplóiból értékes válogatást adott ki a Corvina német nyelven. A munkát a Magyar Nemzet márc. 1-i számában Fabiny Tibor tanár ismertette az alábbiakban:

Milly kimondhatatlan kellemes pillanatokat éltem az „Amerikai Utazás” olvasásán, nem magyarázhatom... kezembe véve a drága könyvet, többet nem tehettem félre. Hála a Mindenhatónak, hogy ezen könyv a napvilágra jött, haszna a honosainkra nézve felszámíthatatlan.” Széchenyi István üdvözölte ilyen kitörő lelkesedéssel Bölöni Farkas Sándort (1795–1842), az *Utazás Észak-Amerikában* szerzőjét 1834 szeptemberében. „A demokráciát felfedező székely nemes munkája a kortárs történetbizonyították, hogy a valóság és mennydörgés futá végig az országot.” Az 1834-es első kiadást a következő évben nyomban követte a második, s a könyv elnyerte a fiatal Magyar Tudományos Akadémia nagydíját. E nyugat-európai és amerikai szabadságeszmét, a demokráciamodell felmutató szellemiség termékenyen járult hozzá az ébredő reformkori nemzeti öntudatnak a haladást is zászlajára tűző pezsgő életéhez.

A magyar irodalom- és eszmélet történet e nagyhatású munkáját az eredeti kézirat terjedelmessége és kopottsága következtében a maga teljességében még nem vehette kezébe a magyar olvasó. Századunk folyamán a több kiadást is megért amerikai utazások mellett fokozatosan kezdték megjelentetni a nyugat-európai útinaplót is. Az érdeklődés homlokterébe azonban — jogosan — mindig elsőként az *Utazás Észak-Amerikában* került. Népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, minthogy a közelmúltban két angol nyelvű fordítása is megjelent: az első 1977-ben az Egyesült Államokban, a másik pedig 1978-ban Angliában.

Az idehaza 1980-ban napvilágot látott német fordítás anyagát Gál István válogatta. A tartalmas, mintegy harminccsalnyi bevezető és a könyv végén látható jól használható bibliográfia is a válogató munkáját dicséri. A német nyelvű új kiadás jelentősége abban áll, hogy eleddig ez a legteljesebb válogatás, amely az amerikai útinapló mellett felöleli az eddig csak töredékekben megjelent franciaországi és angol utazást is. Csak sajnálhatjuk, hogy magyar nyelven ilyen válogatás még nem áll rendelkezésünkre.

Mi újat nyújthat a mai olvasónak a százötven évvel ezelőtti útinapló? Első pillantásra talán csak izgalmas kuriózumokat: például ő volt az első magyar utazó a világ első vasútián, a Liverpool–Manchester között megnyitott vasútvonalon. Lelekesedéssel ír a „gőzszekéréről”, mint „az emberi észnek a triumphusá-

ról”. De ezentúl a társadalom- és politikatörténész is sok adalékot meríthet a korabeli Franciaország, Anglia és az Egyesült Államok társadalmi berendezkedéséről, az irodalomtörténész bepillant a híres angol irodalomszervező, a *The Poetry of the Magyars* szerzőjének, John Bowringnek a műhelyébe. Az eszméletörténész az angol és az amerikai unitarizmus helyzete izgatja, hiszen Bölöni Farkas egyházdiplomataként is egyengette az erdélyi unitáriusok és az angolok, illetve az amerikaiak közötti kapcsolatokat. Végezetül pedig szerepe és sorsa jól példázza a korabeli értelmiség — talán nemcsak a korra jellemző — helyzetét. Bölöni Farkas Sándor ugyanis nem magányos egyéni utazó volt, hanem a világ körüli útra gróf Bély Ferenc invitálta. A gróf költségén járta be Nyugat-Európát és Észak-Amerikát.

A fejlettebb technika iránti csodálkozásával, a polgári progresszió iránti lelkesedésével, unitárius gondolkodásával, a demokrácia felfedezésével Bölöni Farkas izzig-vérig reformkori személyiség volt. Hazatérte után megalapította a kolozsvári Kaszinót, szerkesztette a Vasárnapi Újságot, a nők számára olvasókört, az ifjúságnak vívóiskolát szervezett, 1835-ben megválasztották a kolozsvári Nemzeti Színház igazgatójának.

Pezsgő munkássága ellenére egzisztenciája mindvégig a kisebbségi — marginális — sors hátrányaitól szenvedett, amint ezt Gál István egy angol nyelvű tanulmányban találóan megfogalmazta. Életének és tevékenységének 1842-ben véget vetett a korai halál. (Corvina)

Fabiny Tibor

„LE PROTESTANT”

150 évvel ezelőtt jelent meg első ízben Svájc francia nyelvű kantonja székelyvárosában, Genfben, a szabadelvű protestánsok lapja, a *Le Protestant*. Testvérilapunk számos alkalommal közölt cikkeket a magyar unitarizmus neves évfordulóiról, elsősorban dr. Erdő János kolozsvári professzor tollából.

Az ünnepi számban történeti és teológiai tanulmányt olvashattunk. Csak a neves szerzők nevét soroljuk fel, akik valamennyien egyházunk jó barátai. Bernard Reymond lausannei lelkészprofesszor, aki 1974-ben részt vett a budapesti és kolozsvári IARF ünnepségeken, André Gounelle montpellier-i professzor, az IARF 1979. évi kolozsvári és 1981. évi hollandiai kongresszusának előadója; Laurent Gagnebin a párizsi Foyer de L'Ame lelkésze, ismert

közíró; Claude Schwab hosszú évekig a marseillesi szabadelvű gyülekezet lelkésze, most egyik svájci városban szolgál. Végül Marcel Grandjean genfi lelkész, a lap jelenlegi szerkesztője.

Szeretettel köszöntjük a genfi Le Protestant olvasóit és munkatársait a jeles évfordulón.

KRIZA GYŰJTEMÉNYE

A Magyar Nemzetben a Napló rovatban az alábbiakban emlékeztek meg Kriza János erdélyi unitárius püspök (1861–1875) születésének 170. évfordulóján népdalgyűjtő munkásságáról.

Százhetven esztendeje, 1781. június 24. született, az erdélyi Nagyajtán Kriza János unitárius püspök, néprajzi gyűjtő, költő és nyelvész, a MTA tagja. Iskoláit Torockón és Székelykeresztúron, egyetemi tanulmányait Kolozvárott és Berlinben végezte. A magyar népköltészet gyűjtése és kiadása ügyének egyik első szószólójaként 1842-ben főlírást bocsátott ki, ám becses munkája, a „Vadrózsák” első kötete csak 21 évvel később, 1863-ban jelenhetett meg, Mikó Imre anyagi segítségével, Gyulai Pál szerkesztői közreműködésével. Kriza hallhatatlan érdeme, hogy elsőként fordult a néphagyomány teljességéhez; gyűjteményében balladák, dalok, táncszövegek, találós kérdések, népmesék, tájszavak találhatók, de a székely nyelvjárásról írott tanulmányát is itt adta közre. Legnagyobb érdeklődéssel a népballadával foglalkozott, gyűjtőútjain is elsősorban ezeket kutatta. Klasszikus népballadánk nagy része Kriza gyűjteményéből ismeretesek, ugyancsak ő tárta föl a különböző változatok pontosságát. Kutatását népes gyűjtőtábor segítette. A kor szellemében sokan támadták, mert a gyűjtött szövegeket eredeti nyelvjárási hangalakjukban közölte. Kriza első népköltési gyűjteménye váltotta ki a „Vadrózsapör”-t, a magyar folklorisztika első jelentős, nemzetközi érdeklődést kiváltó vitáját. Kriza halála után hetvenöt évvel, 1949-ben került elő elkallódott népköltési hagyatéka, a Kisfaludy Társaság iratával, s teljesebbnek tekinthető gyűjtése ennek alapján, az ötvenes évek közepén látott napvilágot. Kriza munkásságát nemcsak a néprajz, de a nyelvtudomány is megbecsüli. K. K.

A KERESZTÉNY MAGVETŐ

régebbi kötetei közül keressük a 48. évf. /1913. évi/ kötettől kezdve az 1944-ben megjelent 76. évf. között megjelenteket. — könyvtárcserére — esetleg térítés ellenében is.

„...szótöbbséggel döntöttek...”

A hazai egyházi sajtóban több alkalommal megemlékeztek az 1600 évvel ezelőtt tartott konstantinápolyi zsinat és az azt megelőzően 325-ben tartott niceai zsinat eseményeiről, amikor a korabeli egyházatyák „szótöbbséggel döntöttek” Krisztus istensége felől.

A történelem néha megismétli önmagát. A Reformátusok Lapja 1981. aug. 9-i számában a főszerkesztő dr. Finta István beszámol jelen évi amerikai útja eseményeiről. Megemlíti, hogy részt vett a Texas állam Houston városában tartott zsinat ünnepségein. Szól arról, hogy a zsinat értékelését a lapban dr. Kürti László püspök végzi, aki hivatalos kiküldöttként vett részt a zsinaton. Majd így ír „...annyit elárulok, hogy a zsinat nagy szótöbbséggel Krisztus istensége mellett döntött. Persze ez nekem is szokatlan volt — írja tovább —, de mielőtt valaki megbotránkoznék azon, hogy szavazással tartotta meg isteni mivoltát Jézus Krisztus, tájékoztatnom kell arról is olvasóinkat, hogy ez a teológiai probléma nagyon elevenen élt az amerikai egyházak tudatában, és akármelyik társaságban szóvá tettem az ügyet, megoszlottak az emberek a tekintetben, hogy fogantatásától, születésétől, keresztelestől vagy feltámadásától kezdve lehetett teljes istenértékűségében felfogni Jézus személyét. Már csak azért sem gyakoroltam kritikát felettük, mert végig gondoltam, hogy nálunk itthon mikor, melyik teológiai kérdéssel vitatkoznak egyáltalán. Oda lyukadtam ki, hogy nálunk az egyetlen vitatéma a nők felszentelésének a kérdése. Nem hiszem, hogy lenne mivel dicsekednünk különösebben.”

Mi is csak tájékoztatjuk olvasóinkat arról, amit testvérlapunkban olvastunk, s onnan kijegyeztünk.

Az új lengyel prímás

II. János Pál pápa július 7-én József Glomp eddigi warmiai püspököt nevezte ki Varsó új érsekévé. Glomp érsek 52 éves, a május 28-án elhunyt Stefan Wyszyński bíboros prímás utódaként Lengyelország prímása lett. 1956-ban szentelték pappá, miután a gnieźnói nagyszemináriumban elvégezte filozófiai és teológiai tanulmányait. Ezt követően kánonjogból doktorált a római pápai Gergely-egyetemen, továbbá megszerezte a Rota törvényszék ügyvédi címét. A gnieźnói érsekség kúriáján különböző hivatalokat töltött be. Wyszyński bíboros titkárságának jogi tanácsadója volt. II. János Pál pápa 1979. március 4-én Warmia püspökévé nevezte ki. Glomp érsek a lengyelen kívül beszél olasz, francia, angol és német nyelven.

Disarmament Times — Leszerelési értesítő

Az ENSZ mellett működő nem kormányzervi szervezetek képviselői, köztük a Keresztény Békekonferencia képviselője, fenti címen időszakos nyomtatott újságot jelentetnek meg, mely elsőrendűen a leszerelés problémájával foglalkozik. Közli a nem kormányzervi mozgalmak, szervezetek tevékenységét, és mozgósít az ENSZ keretében 1982-ben tartandó üléshez előkészítésére.

A KBK képviselője Philip Oke, megemlíti, hogy a szerkesztő bizottság tagjai közt két unitáriust is találunk, Ruth Neuendorfert, aki az International Association for Religious Freedomot képviseli, és dr. Homer A. Jack-et, aki a World Conference on Religion and Peace, az ún. kyotoi konferencia szervezőjének a képviselője.

A MAGYAR ENSZ TÁRSASÁG

Intéző Bizottsága szept. 18-án tartott ülésén Hollai Imre külügyminiszterhelyettes adott tájékoztatást az ENSZ ülésén sorra kerülő kérdésekről és az azzal kapcsolatos magyar álláspontokról. Simai Mihály elnök, aki egyben az ENSZ Társaságok Világszövetsége (WFUNA) ezidei elnöke, javaslatára a bizottság elhatározta, hogy négytagú küldöttséget küld Genf-be az okt. 12–17. napjain tartandó közgyűlésre, melyen fontos választásokra is sor kerül. Az ülésen, mint az Intéző Bizottság tagja, püspökünk is részt vett.

HALOTTAINK

Dr. Nagy László ny. ügyvéd, v. országyűlési képviselő, budapesti református presbiter Székelykeresztúron az unitárius gimnáziumban érettségizett. Szülőföldjéhez ragaszkodó szeretete megakadályozta kapcsolatot jelentett egykori unitárius diáktársaival. Júl. 10-én a Farkasréti temetőben Hajdú Péter református lelkész temette rokonai, barátai és tisztelői részvételével. „Jó református volt — mondotta a temető lelkész — de ha szülőföldje iránti szeretetét akarta felidézni, akkor unitárius barátai társaságát kereste. Részt vett az unitárius egyházközség gyűléseiben, összejöveteleiben s így összekötő kapocs volt a két egyház között.” Vidám, örök fiatal egyéniségét most már nélkülözzük, de emlékét szeretettel megőrizzük.

Kovács L. Adám vegyész mérnök fiatalon jún. 10-én váratlanul elhunyt. Hamvait a Farkasréti temetőben júl. 9-én helyezték örök nyugalomra Bencze Márton lelkész szolgálatával.

HALOTTAINK

NYÍREDY ERZSÉBET

Akkor a végtisztességteljes alkalmával körülállták ravatalát, kevés kivételtől eltekintve, életében Erzsike néni szótöbbséggel, 89 évesen halt meg. Majd egy évtizeden át csak a négyfai között élt, combnyaktörés miatt. Ebben az időben is eleven volt szellemében: minden érdekelte, ami egyházunkban történt, sőt figyelemmel kísérte a nagyvilág eseményeit is. Érdeklődése onnan is adódott, hogy 1966-ig, majdnem négy évtizeden át egyházunk szolgálatában állott, a felszabadulás után, mint irodavezető az Egyházi Képviselő Tanácsnál, egyházközségünknek pedig örökös tb. presbitere. Hozzá kell ehhez tennünk, hogy Kolozsváron született, a Berde-házban. Atyja dr. Nyiredi Géza, a kolozsvári Unitárius Kollégium nagy hírű professzora, anyja Benczédi Zsuzsanna, Benczédi Gergely unitárius kollégiumi tanár leánya, azé a kiváló tanára, aki bábaszkodott Berde Móza, egyházi jótévedőnk végrendeletének létrejötténél. Az unitarizmus által képviselt szellemiséget, a hit és lelkiismereti szabadság elvét, valamint a türelmesség-tolerancia elvét a más felfogásokkal, más indításokkal szemben olyan tulajdonságnak tekintette Erzsike néni, mely az emberi természet nélkülözhetetlen jellemzője. Nagy értékű kincseket hozott a szülői házból, a kolozsvári unitárius egyházi életből, s azokat itt nálunk kiárasztotta. A tiszteletnek, megbecsülésnek és szeretetnek az érzése éledett, kelt szárnyra, töltötte el bensőnk Erzsike néni jelenlétében. Nagyon fontos és áldott állapot ez.

Temetésén, július 10-én a Farkasréti temetőben közvetlen hozzátartozói, közeli és távoli rokonai, nagyszámú tisztelői jelenlétében Bencze Márton budapesti lelkész hirdette a vigasztalás ígét, — illoén Erzsike néni egyéniségéhez, aki mindig tudta, hogy „az aratnivaló sok”. Munkájában állhatatos volt mindvégig.

Pihenése legyen csendes. Emlékét szeretettel megőrizzük.

Bencze Márton

HÍREK

Dr. R. Filep Aladár ny. főorvos, tb. presbiter és egyházi tanácsos, nemrégiben töltötte be 83. életévét. Orvosi működésének nagy részét Szentes városában fejtette ki, így érte a megtiszteltetés, hogy meghívták a kórház fennállása 100. évfordulójának ünnepségeire, ahol egykori tanítványai és betegek és a kórház mai vezetői tisztelettel és szeretettel köszöntötték. A neves évforduló alkalmából szeretettel köszöntjük. Ad multos annos!

Kocsordon aug. 16-án Bajor János egyházi főjegyző végezte a szolgálatot a nyári szabadságát töltő Végh Mihály lelkész helyett. Ez alkalommal megállapította, hogy a Mátészalka környékén és Kocsordon is pusztított jégeső templomunkban, és papí lakunkban nem tett kárt.

Kérés homoródalmási származású híveinkhez. Kerekgyházán nehéz körülmények között él, a vasúti balesetet szenvedett Kelemen Eszter, aki 1923. apr. 11-én született Homoródalmáson. Keresi Vilma nővérét, aki 1916-ban ugyanott született és aki a második világháború előtt és utáni években férjével és családjával együtt Kőbányán a Bihari utca környékén lakott. Értesítést szerkesztőségünk szívesen továbbít.

Szász János és felesége június közepétől négy hetet a svájci Locarnóban, az ökumenikus otthonban töltött, ahol több országból összegyűlt nemzetközi környezetben ápolták az egyházak közötti testvéri érzést. Az otthon vezetője, Frau E. Werner a tőle megszokott szeretettel fogadta a Szász házaspárt.

Nyári vendégek. A nyaralás egyben a turistakodás ideje is. Alig volt június 15. és aug. 31. közt olyan vasárnap, melyen a Nagy Ignác és Hőgyes E. u. templomunkban ne lett volna jelen egy-egy erdélyi és igen gyakran hollandiai, svéd, németországi, angliai vagy amerikai vendég.

Dr. Ottlyk Ernő evangélikus püspököt a pozsonyi evangélikus teológiai fakultás tiszteletbeli teológiai doktorrá avatta június 1. ünnepi ülésén.

Dr. Palotay Sándor a Szabadegyházak Tanácsa elnöke síremlékét a Farkasréti temetőben aug. 5-én avatták fel. Szakács József elnök és munkatársai. A megemlékezés szép alkalmán az Állami Egyházi Hivatal Bal László főosztályvezető képviselte. Egyházunk képviselőjében külföldön távollévő püspökünk képviselőjében Huszti János közügyigazgató volt jelen.

Dr. Szennay András pannonhalmi főapátot 60. születésnapján az állam és a katolikus egyház együttműködésének fejlesztése érdekében kifejtett munkásságáért az Elnöki Tanács a Magyar Népköztársaság Zászlórendjével tüntette ki. A kitüntetést Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke adta át, jelen volt Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházi Hivatal elnöke és dr. Ijjas József pápai trónálló, kalocsai érsek.

Borsodszirák katolikus temetőjében szeretettel gondolják a Bartók-ösök sírját. A zeneszerző úkapja, **Bartók Gergely** e községben élt, és 1925-ben halt el. Fia, **Bartók János** magyarországi jegyző, fiú szeretéssel állítottatott apja és anyja emlékére sírkövet 1959-ben. A sírköveket **Bartók Béla** főgondnokunk is meglátogatta, és kegyelettel adózott ősei sírja előtt. A sírkövekről az Új emberben megemlékeztek.

A TEOLÓGIA c. katolikus szemle ez évi második számának tanulmányai közül érdekes tartalma és címe miatt megemlégtük a következőket. Solymos Szilveszter: *Gondolatok a pap nélküli istentiszteletéről és Szilágyi Loránd: A nemzeti jelleg a zsidó-keresztény istenfogalomban.*

A budapesti Római Katolikus Hittudományi Akadémia az 1981/82. akadémiái évre, a nappali tagozatra nőhallgatókat is felvesz, ha az általános jelentkezési feltételeknek megfelelnek.

Pethő Istvánné főtisztelendő asszony a maga és gyermekei nevében megköszöni, hogy néhai férje emlékére a pestlőrinci unitárius templom falán emléktáblát helyeztek el. Az emléktáblát f. évi május 31-én dr. Ferencz József püspök, László Andor és Szász János lelkészek, illetve Somogyi László rk. kánonok, pestlőrinci plébános szolgálatával avatták fel. Az ünnepségen kedvesen emlékezett néhai Pethő István püspöki helynök munkásságára dr. Sándor Zoltán, a megszokott művészi melegségével néhány költeményt is előadott. Utána a szeretetvendégség asztalánál még sokáig együttmaradt a szép számú gyülekezet.

Hibagazdítás. Előző számunkban a „Restitution” de Servet c. írás utolsó előtti bekezdésének utolsó mondata a vessző hibás elhelyezése miatt értelemzavaró volt. Elnézést kérünk.

Budapesten örmény katolikus egyházközség működik. Budán az Orly utca-ban van szép templomuk. Nemrégiben megemlékeztek az 1915. évi törökországi pogrom áldozatairól. A gyülekezettel minegy 400 család tartja a kapcsolatot. Lelkészü: **Kádár Dániel Antal**, a bécsi örmény rendnek a tagja. A gyülekezetet sokan látogatják a Szovjetunió örmény katolikusai is.

KÜLFÖLDI HÍREK

Wyszynski lengyel bíboros temetésén a hazai katolikus egyházat dr. Lékai László bíboros, esztergomi érsek képviselte.

Bartók-ünnepség Brünben és Olmützben. **Milos Mikota** a brunni unitárius gyülekezet lelkésze, aki részt vett az IARE hollandiai kongresszusán, neves művészek közreműködésével szép megemlékezést rendezett.

Hágában, a város leglátogatottabb turistaközpontjában, a holland városokat, kastélyokat stb. kicsinyítve bemutató *maadrom* központi termében szép és értékes „**Bartók Béla a magyar zeneszerző, 1881–1981**” c., képekkel gazdagon illusztrált kiállítás hívta fel a nagy magyar unitáriusra az oda zárandók ezrek figyelmét. A tárlókban kottáinak másolatát és a róla holland, német és angol nyelven írt munkákat szemlélhették.

Márkos Albert az egyházi tanácsos, a kolozsvári Zeneművészeti főiskola egykori rektora, júniusban váratlanul elhunyt. Temetésén a szolgálatot dr. Kovács Lajos püspök és dr. Erdő János e. főjegyző végezték.

Dr. Kovács Lajos püspök családi körben Sínfalván megkeresztelte második unokáját, Szabó Elődöt.

A romániai unitárius egyházat a hollandiai kongresszuson dr. Kovács Lajos püspök és felesége, dr. Barabássy László főgondnok, dr. Erdő János egyházi főjegyző, dr. Szabó Árpád teológiai professzor, Sebe Ferenc előadó-tanácsos és Szabó Zoltán sínfalvi lelkész képviselték.

A kanadai unitáriusok torontói gyülekezte külön békebizottságot szervezett Ms. Eryl Court vezetésével. A bizottság csatlakozott az Egyesült Államokban már működő unitárius gyülekezeti békebizottságok mozgalmához. Körükben tavasszal Derek Paul professzor, a *Pugwash konferencia* tudományos bizottságának tagja tartott előadást.

Az amerikai unitárius univerzalisták egyházi központja újabb kísérletként gyülekezeti szolgálatot jelenleg nem végző lelkészek közül erősebb szörványokba vendéglelkészt küld. Így szolgált a kanadai Ontario állam London városában működő szörványban Gerald D. Sylvester lelkész hat héttől, a 130 lelket számoló szörvány nagy öröme.

Dr. Philip A. Potter az Egyházak Világtanácsa főtitkára, metodista lelkész, betöltötte 60. életévét. Az Evangélikusok Lapjában dr. Nagy Gyula professzor ismertette életútját.

Dr. Rössler Andreas stuttgarti lelkész, a Bund für Freies Christentum vezetőségi és szerkesztő bizottsági tagja a Deutsches Pfarrblatt 1981. évi 3. számában értékes tanulmányt írt „Die Wahrheitsfrage in der Kirche” címen.

Szabó Dénes NSZK-ban élő unitárius atyánkita budapesti látogatása során felkereste püspökünket. Szeretettel emlékezett vissza arra, hogy gyermekkorában részt vehetett a magyarküti unitárius gyermektáborban. Hálája kifejezéséül 500 forintot adományozott az Unitárius Élet fenntartási költségeire.

Israel diplomáciai kapcsolatok óhajta felvenni a Vatikánnal, előfeltételek nélkül — jelentette be Dávid Kimche izraeli államtitkár egy, az NSZK televíziója előtti nyilatkozatában. Kijelentette azonban, hogy Jeruzsálem nemzetközi státusát — mely a Vatikán elgondolása — Israel nem tudja elfogadni.

Dr. Bütösi János bridgeporti (Connecticut állam, USA) református lelkész, a harmadik ciklusban választotta meg püspökül az amerikai magyar Calvin református egyházkerület. Dr. Bütösi a debreceni teológián végezte tanulmányait.

Bálint Lajos székelyudvarhelyi plébánost nevezte ki IL. János Pál pápa gyulafehérvári segédpüspökké dr. Jakab Antal megyéspüspök mellé. Az 1928-ban született Bálint Lajos Gyulafehérváron végezte teológiai tanulmányait, 1957-ben szentelték pappá és 1978 óta Székelyudvarhely plébánosa.

A bostoni Kings Chapel, a legrégebbi amerikai unitárius templom. Egyike a tradíciók őrének. Lelkésze Carl Scovel néhány éve egyházunkat is meglátogatta. Havi szemléjünkben olvassuk, hogy az 1981. évi március 1-i istentiszteleten az úrvacsoraszertartást a lelkész Yvonne Schaudt lelkészével együtt végezte. Ez volt az első alkalom, hogy ebben a templomban nő lelkész osztott úrvacsorát.

Dr. Bernard Harleston, a Massachusetts állambeli Lexington város unitárius gyülekezetének érdemes tagját, a neves pszichológust választották meg egyhangúan New York város CITY COLLEGE igazgatójának, ami megfelel a hazai rektori tisztségnek. A jeles néger pszichológus megválasztását a New York Times is méltatta.

Az amerikai unitárius univerzalista egyház elnöke, újabb négy esztendőre, dr. Eugen Pickett-et választották meg teljes egyhangúsággal. A philadelphiai közgyűlésen részt vett Bartók Béla főgondnokunk személyesen tolmácsolta egyházunk jókívánságait.

Az amerikai unitárius-univerzalisták UUWORLD c. szemléje ápr. 1-i számának címlapján fényképet láthattunk. Közlik a New York-i WCBS televízió-állomás riporterének, O. Drake-nek a fényképét és két New York-i unitárius lelkészét: dr. Donald S. Harrington és dr. F. Forrester Church képét, amint egy televíziós riportban válaszolnak a riporter ama kérdésére, hogy mit tesznek New York belvárosában. Manhattanban levő gyülekezeteik vezetői és hívei annak érdekében, hogy idegenek is minél jobban érdeklődjenek felfogásuk iránt. A körkérdeses interjúba később bekapcsolódott Sandra Caron ügyvédnő, az unitáriusok országos elnöke, Frank Church volt szenátor és D. Field, a központi vezetőség tagja.

Dr. John A. Crane, Colorado állam Golden városának unitárius lelkésze és felesége a nyáron látogatást tettek püspökünkkel. Beszélgetés közben megemlégtette, hogy dr. Pickett az amerikai unitáriusok elnöke nov. 1. hatállyal megbízta, hogy a bostoni központban vegye át a lelkészek ügyeivel foglalkozó osztály vezetését. Így majd előkészítendő kell a teológiai tanulmányokra jelentkező fiatalok problémáit is.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felolós szerkesztő:

Dr. Ferencz József

Felolós kiadó:

Huszti János

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1053

Táv.: 113-094

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a Posta hírlap-üzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámára.

Évi előfizetési díj 54,— forint

Külföldre évi 63,— forint

INDEX: 23.842

Egyetemi Nyomda — 81.6978 Budapest, 1981

Felolós vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272